

Nr 3 2012

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Historiske konfirmanter

Side 2

”Vi er historiske”

Det første konfirmand-kullet har nå gjennomført samisk konfirmand-opplegg i Norge. Fire konfirmanter knelte ved alteret i Værnes kirke søndag 12. august 2012. De har gjennomført to helgesamlinger og en uke leir-oppheold.

Nå har man også på norsk side fått et eget konfirmandopplegg for samiske ungdommer. I Sverige har det i en årrekke vært mulig å bli konfirmert etter deltakelse på ”samisk konfirmandläger”.

– Vi er historiske, sa konfirmandene ved flere anledninger da de var samlet til den avsluttende leiren på Teveltunet i Meråker. Vi kan vel få pizza i kveld, for vi er historiske konfirmanter!

Argumentet ”historisk” ble for resten brukt flere ganger og i liknende tilfeller. Fire konfirmanter knelte ned ved alteret i Værnes kirke søndag 12. august. De var de første konfirmandene i Norge som fulgte et samisk konfirmandopplegg som endte opp med konfirmasjons-gudstjeneste.

HARDT ARBEID

Mandag kveld, 7. august, var det oppmøte og innkvartering for konfirmanter og ledere på leirstedet hvor de skulle være fram til søndagen og konfirmasjons-gudstjenesten.

Det skulle bli en uke med hardt arbeid og mange fine opplevelser. De tre første dagene var det undervisning fra kl 9 til kl 17.

Det måtte til for å få tatt opp de mange viktige emnene.

HØYT UNDER HIMMELEN

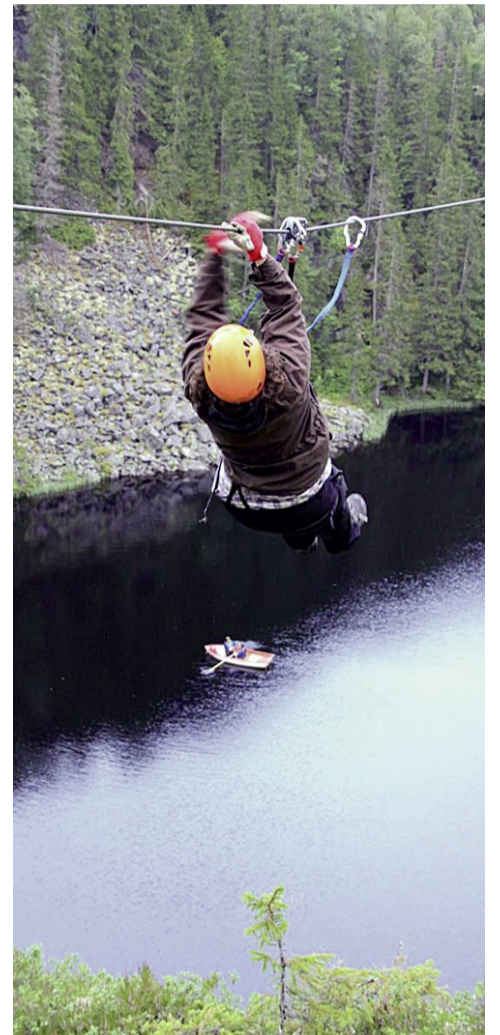
Det ble også tid til opplevelser utenom det vanlige. Konfirmanter og ledere fikk seile etter en stål-line fra en bergshylle til en annen. Det ble et høyt svev langt over bakken og nær himmelen.

– Vi sender Monica først, for hun er leder i Samisk menighet, foreslo en av konfirmandene.

Alle var enige i at det var et godt forslag – alle utenom én: Monica. Alle som kom over til den andre siden etter det første luftige svevet, så lettet og glade ut og var mindre nervøse før de to siste linene.

TEKST OG FOTO: BIERNA LEINE BIENTIE

Fra venstre: Ane Maren Sesseng Nordfjell, Peder Kristian Bientie Aasvold, Hilje Kristoffer Jåma og Alf Roger Sesseng Nordfjell får en gjennomgang av det som skal skje under gudstjenesten av Ole Thomas Bientie Reiten.

Monica Kappfjell har flott utsyn der hun henger høyt over Helen Jönsson og Ane Maren Sesseng Nordfjell i båten.

Äntligen samiskt resurscentrum

Från första september är Härnösands stifts samiska resurs- och utvecklingscentrum i funktion med prästen Gabrielle Jakobsson som handläggare.

Det nya centret lokaliseras till Västra Storsjöbygdens församling och har sitt kontor vid pastorsexpeditionen i Mörsil.

I likhet med tidigare startade centra för sverigefinskt och för teckenspråkigt arbete, i Sundsvall respektive Härnösand, är centret i Mörsil ett samarbete mellan stiftet och församlingen.

Gabrielle Jacobsson, som har vuxit upp i västra Jämtland och i nära kontakt med samer, har

just gjort sitt år som pastorsadjunkt i församlingen. Hon arbetar från första september halvtid med samiskt kyrkoliv och halvtid med ett lokalt projekt inriktat på barn och unga.

FOTO: KENT LIVENDAHL

Gabrielle Jacobsson är från och med september handläggare för Härnösands stifts samiska arbete.

Under det första året som samisk handläggare kommer ganska mycket av Gabrielles tid att gå åt till det samiska konfirmandlägret 2013, då förlagt till Härnösands stift.

Hon ska också gå en intensivkurs i sydsamiska med särskild inriktning på ”kyrkspråk”. Den tid som är disponibel därutöver kommer att gå åt till att lära känna arbetsområdet, till samarbete med stiftets samiska referensgrupp, till information, rekrytering, utbildning etc.

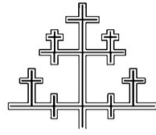
STÖD FRÅN STIFTSKANSLIET

Vid stiftskansliet i Härnösand efterträds Urban Engvall som samordnare för stiftets flerspråkiga

arbete första oktober av biskopsadjunkten Mia Ödmark. Hon kommer att ha ett nära samarbete med Gabrielle.

Likaså fungerar Kicki Åkerlund vid stiftskansliet som en viktig resurs i det samiska arbetet liksom i stiftets sverigefinska och teckenspråkiga arbete.

URBAN ENGVALL

Nærmere folket

Saemien gærhkoeraerie / Samisk kirkeråd flytter fra det kirkelige makt-senteret i Oslo til et samisk område.

Jeg tror det var en riktig beslutning å flytte sekretariatet for Saemien gærhkoeraerie (SGR) fra Oslo til Tromsø. Det må være rett at det organet som skal legge til rette for samisk kirkeliv, også er nær områdene der storparten av samene i Norge lever eller i det minste i et samisk område. Selv om det bor mange samer i Oslo, vil man ikke kalle det et "samisk område".

Det var mange som hadde håpet at kansliet til Samiska rådet i Svenska kyrkan skulle forbli i et samisk område og ikke plasseres i Uppsala. Men slik ble det ikke. Kansliet som tilsvarende det norske ordet sekretariat, ble flyttet fra Funäsdalen til Uppsala. Da Karin Rensberg Ripa var leder, hadde hun kontoret der hun bodde, i Funäsdalen. Da hun sluttet i fjor, avgjorde Kyrkostyrelsen at kontoret skulle flyttes til Uppsala som er hovedsete for Svenska kyrkan.

Selvfølgelig er det mange gode

argumenter for at sekretariatene skal være plassert i Oslo og Uppsala der Den norske kirke og Svenska kyrkan har sine hovedkontorer. Der legges planene og der tas mange viktige avgjørelser for kirkens liv. Derfra styres også mye av økonomien.

SGR har nå flyttet til Tromsø og nærmere det folket organet skal tjene. SGR vil nå i større grad bli oppfattet som et samisk-kirkelig organ med strek under "samisk".

På sørsamisk hold har man en viss engstelse og bekymring for at lokali-

seringen til et nordsamisk område vil gjøre SGR til et nordsamisk kirkeråd. Tiden vil vise om det er grunn til en slik bekymring. Vi i sørsamisk område får være flittige til minne SGR om at det finnes sørsamer i Sameland. Det samme gjelder folket i lulesamisk område.

BIERNA LEINE BIENTIE

Rätt tid för urfolksfrågor

Nu ska Svenska kyrkan satsa stort på arbetet med språkliga minoriteter och urfolk. Det framgår av artikel på sidan 4.

Samtidigt som kyrkostyrelsen tagit detta beslut har man antagit en rad målsättningar för det flerspråkiga arbetet. De följer den tidigare presenterade utredningen *En flerspråkig kyrka*.

De mål man nu beslutat om gäller den nationella nivån. Men kyrkostyrelsen rekommenderar samtidigt stift och församlingar att anta mål för arbetet på sina respektive nivåer.

Här finns nu en under lång tid processad och till slut överenskommen grund för kyrkans djupare engagemang i och för de många människor som har en annan språklig och kulturell bakgrund än den "vanliga" svenska.

De här allmänna och välformulerade målen ska göra skillnad, är det meningen. I hög grad är det kyrkans anställda och förtroendevalda som behöver inse att flerspråkighet och urfolksfrågor hör till deras normala ansvar.

Men i ändå högre grad är det kyrkans medlemmar, bland andra alla de medlemmar som är samer, som behöver driva på, inspirera, dela med sig, ställa krav.

Nästa år är det kyrkoval till Svenska kyrkans beslutande organ på alla nivåer. Vi borde kunna räkna med att frågor om urfolk och flerspråkighet får en framträdande plats i valrörelsen?

URBAN ENGVALL

Etnisk diskriminering

"Etnisk diskriminering som utfordring for samisk kirkeliv", var hovedtema på Samisk kirkelivskonferanse i Tromsø nylig.

En av foreleserne var Ketil Lenert Hansen, Senter for samisk helseforskning. Han viste til en stor helseundersøkelse blant samer i Norge. Spørsmål om folks opplevelser av mobbing og diskriminering inngikk. Hele 10 prosent hadde opplevd å bli diskriminert, mange av dem med symptomer på psykiske helseproblemer. Det var særlig kvinner utenfor forvaltningsområdene for samisk språk, som hadde opplevd diskriminering.

Folk liker å tenke at det ikke finnes rasisme i Norge. I fjor kom det opp en debatt om samehetsing som en velkjent form for

humor. Den viser hvor intolerant et samfunn kan være, sa Kari Helene Partapuoli, Antirasistisk senter.

I gitte situasjoner kan skjult rasisme komme til overflaten. Det skjedde da mange samer reagerte på at Tromsø by ville trekke tilbake søknaden om å bli en tospråklig kommune. De samene som stod fram i media, ble utsatt for sjikane og mange stygge angrep, fortalte Hanne Kristine Svinsås Magga. Hun så også på nært hold hvordan barna reagerte.

Tore Johnsen, Saemien Gærhkoeraerie, avsluttet med sitt foredrag om å være kirke i møte med etniske spenninger. Han holdt fram visjonen om likeverd.

BIERNA LEINE BIENTIE

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieres almetjh!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jïh daan bijre: Lite av varje

Guktie ussjedem: Hur jag tänker
Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jïh gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Samisk konfirmasjon i Værnes kirke søndag 12. august 2012. Sittende fremst: Ane Maren Sesseng Nordfjell, sittende fra venstre: Peder Kristian Bientie Aasvold og Alf Roger Sesseng Nordfjell; stående fra venstre: Toamma Bientie, Bierna Leine Bientie, Hilje Kristoffer Jåma og Bertil Jönsson.

Svenska kyrkan satsar på minoritets- och urfolksfrågor

Kyrkostyrelsen beslutade nyligen om en rad åtgärder för att främja och utveckla det flerspråkiga arbetet inom Svenska kyrkan.

Beslutet innebär att målsättningarna för den nationella nivåns ansvar i frågor som rör språkliga minoriteter och urfolket samerna förtydligas. Stiften och församlingarna rekommenderas också att anta ett antal målsättningar för det flerspråkiga arbetet.

Kyrkokansliet ska under åren 2013-2015 särskilt stödja det flerspråkiga arbetet i stift och församlingar. Syftet är att på ett bättre sätt inkludera och synliggöra samer, sverigefinnar, torne-dalingar, romer och teckenspråkiga i Svenska kyrkans verksamhet.

ÖKA KUNSKAPEN

Det handlar bland annat om att öka kunskapen och medvetenheten om språkliga minoriteter och urfolket samerna och deras rättigheter och förutsättningar samt bidra med verktyg som underlättar det flerspråkiga arbetet.

Ett treårigt pilotprojekt ska genomföras i samarbete med utvalda stift för att vidareutveckla arbetssättet, och särskilt fokus kommer att läggas på dia-

konalt arbete och verksamhet bland barn och unga.

URFOLKSFRÅGOR UTVECKLAS

Svenska kyrkans arbete med urfolksfrågor ska också utvecklas. Inom ramen för den försörningsprocess som pågår med samerna ska dokumentation av kyrkans övergrepp mot samerna

i historisk tid samlas in liksom samiska vittnesbörd om senare tiders övergrepp.

Det handlar bland annat om erfarenheter från den nomadskola som kyrkan under lång tid var huvudman för.

Svenska kyrkan ska även vidareutveckla sitt förhållningssätt i urfolksfrågor och lyfta fram

samisk andlighet som något berikande. Insatser ska också göras för att öka användningen av samiska i gudstjänstlivet.

Resultatet ska återrapporteras till kyrkostyrelsen under 2015.

Källa: Svenska kyrkan

Bearbetning: Urban Engvall

FOTO: JOSEFINE CASTEND I KON

Samisk mässa i Uppsala domkyrka med Tuulikki Koivunen Bylund, biskop i Härnösands stift.

Viehkje staaran tjaeledh

Dataprogramme mij viehkehte staaran tjaeledh, gáávnesse.

Dam programmem maahtah internettesne gaavnedh jih dov datamaskinese áadtjodh. Aelhkje dihte. Ohtsedh daam adressed: www.divvun.no.

Desnie tjaalassovveme guktie edtjh darjodh gosse edtjh dam programmem áadtjodh jih utnedh.

Gosse edtjh áarjelsaemien gielesne tjaeledh, dellie tjoerh "slovakisk" veeljodh.

Aellieh báhperh gosse tjaalah verbh, voestes klassesne, preteritumesne. Dellie rööpses gievege váájnoe gosse tjaalah "buvviejim" (buvvedh I) vuj "bijriejim" (bijredh I). Jih muvth baakoeh mah Lajla Mattsson Maggan baakoegærjesne, ovnohkens divvun-programmese Leah.

Programme badth stoerre viehkine!

BIERNA LEINE BIENTIE

Sørsamisk retteprogram

Gratis retteprogram for sørsamisk språk finnes på nettet, på adressen www.divvun.no.

Der finnes beskrivelse for hvordan man laster programmet ned til både Windowsmaskiner og MacOS-maskiner og dette fungerer bra sammen med for eksempel skriveprogrammet Word.

Enkelte små mangler og feil finnes ennå. En må ikke bli overrasket om det kommer en feilmelding når man skriver et verb, klasse I, i preteritum.

Retteprogrammet er til god hjelp!

Samers rettigheter på agendaen

Rett til bruk av mark og svenske og norske myndigheters behandling av samepolitiske spørsmål gjennom historien var noen av temaene ved midtsommerseminaret i Røyrvik i juni.

I år var det andre året på rad at Røyrvik kommune arrangerer midtsommerseminar om samiske spørsmål.

– Artig å se at så mange viser interesse, sier kultur- og museumsleder i kommunen, Anne Bjørg Svestad.

Ideen om å arrangere seminar springer blant annet ut i fra et prosjekt som ble opprettet i kommunen for tre år siden, om utvikling av sørsamisk språk og kultur. Prosjektperioden er nå over, men de ansvarlige i kommunen håper å gjøre midtsommerseminaret til et fast årlig arrangement.

– Sørsamisk språk er et spesielt viktig fokus for oss, og vi håper å kunne fortsette arbeidet framover og blant annet holde seminar også neste år, sier Anne Bjørg Svestad.

TO I EN

Salen i samfunnshuset i Røyrvik er fullsatt av alle typer interesserte, både tilreisende og fastboende. Temaene som foredragsholderne tar opp er relevante for alle sambygdingene, uavhengig om man er for eksempel reindriftssame eller gårdbruker.

– Oppi her er vi to i én. Spørsmål om distriktpolitikk, historie og na-

FOTO: BIENNA LEINE BIENTIE

Mattias Åhrén talade om sydsamernas landrättigheter.

turvern tror jeg er interessante både for samene og bonden, kommenterer bonde og vara-ordfører i kommunen Liv Tømmermo-Reitan.

Denne torsdagen før midtsommer har da også lokket til seg folk fra alle kanter, både samer og ikke-samer. Og det er heller ingen tilfeldighet at seminaret har blitt lagt til akkurat denne dagen.

– Vi ville at det skulle passe med midtsommerhelgen i Ankarede, slik at folk som er på tur dit skal kunne stoppe her i Røyrvik, forklarer Svestad. Hun synes det er gøy å se at så mange har dukket opp i dag og understreker at alle skal føle seg velkommen.

– Og så håper jeg vi får inn mange

gode forslag til tema for neste års seminar, oppfordrer hun.

SUBJEKTIVE RETTIGHETER

Etter åpningstale fra ordfører i Røyrvik kommune, Arnt Mikkelsen, startet Mattias Åhrén seminaret med et foredrag om sørsamers landrettigheter. Han har selv vokst opp i en svensk sameby og har doktorert i rettsvitenskap ved universitetet i Tromsø.

Hans fokus er urfolksrettigheter, blant annet gjennom å se på definisjonene av begreper som "bruksrett" og "eiendomsrett". Historisk sett har norske og svenske myndigheter definert disse spørsmålene ut ifra jord- og skogbruk, og som resultat har samiske rettigheter blitt overkjørt.

– Hvordan myndigheter har defi-

nert og behandlet saker om eiendomsrett, baserer seg på subjektive betraktninger tatt fra jordbruket. Man har dømt som om reinen er ei ku, argumenterer Åhrén.

DISKRIMINERING

Problemet med dette i praksis er at det har vært tilnærmet umulig for samer å opparbeide seg eiendomsrett på land, siden reindrift og samers rettigheter som urfolk ikke har vært med i myndighetenes regnestykke i utgangspunktet.

– Før tenkte man "lik rett blant like". De siste 10-15 årene har dette imidlertid forandret seg til "ulik rett blant ulike", men det er likevel et stykke å gå i arbeidet med å få slutt på diskriminering av urfolk og deres rettigheter, kommenterer Åhrén.

Han understreker at det er viktig for reineiere selv å gjøre seg kjent med historien og hvordan myndigheter idag behandler slike spørsmål, slik at man kan motarbeide diskriminering. Samtidig tror Åhrén det er fordelaktig å se framover.

– Selv om det gjennom historien har blitt begått masse urett mot samer, må man ikke grave seg ned i det, insisterer han.

Läs om sydsamernas utmarksrättigheter på: www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/samiskt

TEKST OG FOTO:
LINA SOLVOR JØNSSON

David Jonasson.

Veerbide giehtedamme

David Jonasson lea tjaaleme veerbi bijre: "Åarjelsaemien ov-agkusatijvh jïh kausatijve molsedimmie" gosse dæjman edtji Tromsø universiteetesne maaster-tjaalegem tjaaledh.

Aalkovisnie David tjaala satne sæjhta ov-agkusatijve veerbi bijre tjaaledh. Tsoepkenidh, gaahpanidh jïh bæjjanidh Leah dagkerh baakoeh. Vaenie tjaalasovveme dagkerh veerbi bijre.

Dah veerbh vuesiehtieh man jïjnïh joekehts baakoeh åarjelsaemien gielesne gåávnesieh.

– Gosse manne eelkim åarjelsaemien gielem lohkedh, dah seer-kemegietjeh mannem iedtjeldetïn. Mæchtebe gietjiem veerbese lissiehtidh jïh dellie orre veerbem åadtjodh, David soptseste.

– Ij nuekies goerehtalleme daan gielen bijre. Dannasinie jïjnïh åassjalommesh gielen bijre eah staaran. Manne sijhthem daennie barkosne naakenh dejstie ov-saetnies åassjalommesidie murhkedh, David såårne.

TEEKSTE JÏH GUVVIE:
BIENNA LEINE BIENTIE

Forskning på sørsamiske verb

David Jonasson har levert en masteroppgave i samisk språk ved Universitetet i Tromsø våren 2011. I sin oppgave har han undersøkt den ikke-akkusative gruppen av sørsamiske verb og den kausative alternasjonen til slike verb. Disse verbene har fått liten oppmerksomhet i de grammatikkene som er skrevet. En forståelse for denne gruppe av verb er nødvendig for å forstå rikdommen i sørsamisk morfologi. Oppgaven har tittelen "Åarjelsaemien ov-agkusative jïh kausatijve molsedimmie".

Konfirmation ledde till ledarutbildning

”Det är den roligaste grejen jag gjort”, säger Jon-Krista Jonsson, 20 år, om sitt engagemang som samisk konfirmandledare. Han ville bli ledare på grund av det han såg under sin egen konfirmationstid. ”Vi såg hur kul ledarna hade och ville fortsätta. När jag sedan fick erbjudandet att gå ledarutbildningen, hoppade jag på direkt”, säger han.

FOTO: BRITT-MARIE FRISELL

Jon-Krista Jonsson har varit med som ledare på det samiska konfirmandlägret i Härnösands stift sedan 2009. Då hade han gått två av de tre stegen i ung konfirmandledarutbildningen som Härnösands stift anordnar.

Ledarutbildningen består av tre steg under tre års tid. Steg ett är de samiska ungdomarna och de svenska var för sig. För samerna är det fokus på det kyrkliga och den samiska identiteten. De övriga två stegen är gemensamma för alla, men även under dessa steg talas det om den samiska identiteten. Jon-Krista tycker att det är viktigt med unga ledare.

– Vi länkar över från de vuxna till konfirmanderna. Ju äldre man blir desto längre ifrån konfirmanderna kommer man.

VIKTIGAST PROVA PÅ

Ledarutbildningen har varit bra, enligt Jon-Krista Jonsson. Det viktigaste var när man själv fick prova att vara ledare på riktigt. Teorin tycker han var ett bra komplement. Han vill vara ledare även på nästa samiska konfirmandläger som är sommaren 2013 i Härnösands stift.

– Ja det hoppas jag kunna vara, säger Jon-Krista Jonsson.

Jon-Krista har en bra relation till kyrkan, till de andra unga konfirmandledarna och till det samiska konfirmand-

lägret. Men han har inte ” hittat hem” i sin svenska församling.

– En vanlig svensk församling är inte min grej, säger han.

En av anledningarna till det säger han är att det är för få samiska inslag i församlingslivet.

SATSA PÅ DET SAMISKA

Hans förslag är att satsa mer på det samiska i församlingarna för att locka dit fler samer.

– Det samiska ska inte vara en dekoration som är med som utfyllnad. Den samiska historien ska alltid vara med. Sedan får man väva in det kyrkliga.

Utbildningen till ung konfirmandledare har Jon-Krista haft nytta av. Han bor i Sorsele men har precis avslutat sina studier i Vadstena, på en natur och friluftslivsutbildning. Planen är att han ska satsa på turistbranschen, med inriktning mot barn och unga. Inspirationen till att arbeta med unga har han fått från konfirmandledarutbildningen.

– Om fem år hoppas jag att jag har ett aktivitetsföretag med evenemang som riktar sig mot unga, säger Jon-Krista Jonsson.

MARIA EDDEBO PERSSON

Jon-Krista Jonsson, ung konfirmandledare.

Veivisere utpekt

FOTO: TOVE METTE JÁMA WIGDAHL

Naina Helén Jáma Wigdahl skal være samisk veiviser skoleåret 2012-13.

Tre nye samiske veivisere for skoleåret 2012-13 er plukket ut. De skal reise Norge rundt for å presentere samisk kultur og samfunn. Naina Helén Jáma Wigdahl fra sørsamisk område, er én av dem.

Under åpningen av Riddu Riddu festivalen ble de nye Samiske Veiviserne for skoleåret 2012-13 offentliggjort. Det er Sarakka Gaup, 20 år fra Oslo, Sandra Márjá West, 21 år fra Manndalen og Naina Helén Jáma Wigdahl, 21 år fra Snåsa. Tre flotte representanter som skal reise Norge rundt og fortelle om samisk kultur og samfunn, og om hvordan det er å være samisk ungdom for elever på videregående skoler og andre ungdomsfora.

Vi møter Naina Helén Jáma Wigdahl på hybelen hun er i ferd med å flytte ut av. Reinstunger står på kok, og det lukter deilig på kjøkkenet. Det gjør det til en lun og god stemning selv i flyttesjauen.

FORMIDLE HISTORIER

Naina Helén forteller: "Jeg er ei 21 år gammel sørsamisk jente fra Snåsa, men min storfamilie er fra Røyrvik i Nord Trøndelag. Mine drømmer er å

kunne leve av å reise rundt som fotograf og historieforteller. Formidle historier gjennom bilder.

På videregående hadde jeg store planer om å bli mester i friidrett og lengdehopp, men idrettskarrieren er lagt på hylla til fordel for den store verden og alt spennende den har å by på.

Jeg har flere somre guidet turister ved Saemien Sijte, og synes informasjonsarbeid om samisk kultur og historie er givende og ikke minst veldig viktig. Det er inspirerende når folk viser interesse og vil vite mer.

Som Samisk Veiviser får jeg en flott mulighet til å møte forskjellige mennesker rundt om i landet og formidle min kultur. Nå i høst skal jeg sammen med de to andre veiviserne studere formidling av samisk kultur og samfunn på Høgskolen i Kautokeino. Så reiser vi ut og holder foredrag til de skolene og ungdomsfora som er interessert.

BRYTE NED FORDOMMER

Jeg ønsker å vekke nysgjerrighet og bryte ned fordommer, enten det er mine eller andres, ved ikke å være så selvhøytidelig og ved bruk av humor. Det er også fint og viktig at vi er tre Veivisere som representerer forskjellige samiske områder.

Et år som Samisk Veiviser tror jeg

vil gi meg et løft. Jeg kommer til å bli mer sikker på meg selv og min identitet. Det er i møte med andre mennesker en utvikler seg og definerer seg selv. Det å få lov å gjøre noe som jeg anser er så viktig for å forebygge fordommer og å øke bevisstheten om dagens samiske samfunn, vil gjøre noe med min selvfølelse. Det blir et spennende år og jeg gleder meg veldig."

Vi takker for serveringen og prat, og tenker: så flott at vi har så engasjerte samiske ungdommer.

TOVE METTE JÁMA WIGDAHL

Kom og bli med i samisk musikkprosjekt

I anledning samiske kirkedager i Mo i Rana august 2013 skal vi lage et samisk ungdomskor. Det skal framføres musikk av Frode Fjellheim m.fl. Tilbudet er for samisk ungdom i alderen 14 – 25 år, med akkurat den sangstemmen hver og en har fått utdelt. Det vil bli 3 helgesamlinger fordelt på begge sider av landegrensene. Det er gratis å være med, men reiseutgifter må dere dekke selv. Tips! Søk hos din egen menighet / församling om støtte. Første samling blir 10. og 11. november på Snåsa. Informasjon får du hos +46 72 20 93 228 (Anna Sara Stenvall) eller +47 90 10 60 03 (Karin Eline Hartviksen). Påmelding sendes innen 29. oktober til samiskmenighet@kirken.no eller annasarastenvall@yahoo.se. Arr: Saemien åålmege og Samiska referensgruppen i Härnösands stift

"Bro bro brille" saemiengiesne Orre maana-DVD saemiengiesne båata.

Prosjekt-æjviejh Elsy Labba jih Karolina Eriksson gærjam jih DVDem maanide dorjeme. Dah lægan jarkoestamme jih sjiehtedamme sveerjen maanalaavlomh noerhte, luvlie- jih årjelsaemiengiesne.

DVDesne maehthebe govledh jih vuejnedh guktie edtjebe ståakedidh jih daanhtsodh. Maanah Johkemaehkien saemienskuvleste dennie DVDesne.

– Naan laavlomh libie aaj sjiehtedamme mijjen kultuvrese jih naan laavlomh libie jarkoestamme. Gosse maanah åadtjoeh ietniegiesne ståakedidh jih laavlodh, dellie aavoedieh jih giele statusem åadtje. Daam maehthebe utnedh gosse edtjebe gielem ööhpehtidh, Elsy Labba jeahta.

Dah Leah jarkoestamme "Bro bro brille" jih dihte sjædta "Gil gal galla": Gil gal galla, geadtan vuelkedh, miesieh njulhtjeh, jis ih goh vuelkieh, vuelkieh, åvtelen oksen.

Kilde: NRK internettside

"Bro bro brille" på samisk

Elsy Labba og Karolina Eriksson har laget bok og DVD for barn. De har oversatt svenske barnesanger til nord-, lule- og sørsamisk. Barn fra Jokkmokks same-skole er med når sangene presenteres. Materialet som presenteres er til glede for barn og gir også hjelp i språkinnlæring. "Bro bro brille" har blitt til "Gil gal galla".

En lukket dør og mange åpne

Aina Toven Malum prater og smiler. Plutselig kan det høres på stemmen hennes at gråten ikke er langt unna. Slik ble det for henne her i livet; glede og sorg tett sammen. Slett ingen dårlig utrustning for en som skal være til hjelp og trøst for andre. Samisk diakoni-arbeider har parkert bilen for en stund. Hun er blitt pensjonist.

Aahka Aina, presenterer hun seg som når hun er på besøk på skoler, barnehager, bedehus eller andre steder hvor hun kommer for å fortelle om saemieh. En aahka som er vokst opp i reindriftsmiljø. Hennes aejtjie var Aksel Toven og hennes tjidjtjie var Lisa Jåma.

Aahka Aina Toven Malum har forresten også dusinet fullt av egne aahkuvh. Tre voksne barn har hun og Jens (Malum) oppdratt på gårdsbruket sitt i Singsås, Sør-Trøndelag. I tillegg har de hatt mange barn som har hatt tilhold hos dem for kortere tid. Aina og Jens har varme hjerter for barn som sliter og har trengt et opphold i fosterhjem.

SORG OG SAVN

Lille Aina, 6 år, vinket farvel til foreldrene sine da de to skulle til Tromsø på stiftelsesmøte til Norske Reindriftssamers Landsforbund i 1948. Stoere-åabpa Sally, 13 år, hadde lovet å passe godt på småsøsknene sine, Aina og Kjell, 4 år. Dette skulle bli en tung byrde for Sally. Mora kom aldri hjem igjen, hun døde på hjemturen. Faren kom hjem, men var hardt preget av den forferdelige Dunderlands-ulykka hvor 16 saemieh druknet etter at bussen kjørte av veien og havnet i den flomstore Ranelva.

Denne ulykka ble traumatisk for store deler av den sørsamiske befolkningen, de mistet så mange. Sorgen og savnet har preget miljøet i alle år seinere. For Aina og søsknene ble det vanskelig år. Ja, de hatt en klangbunn av tristhet i seg.

– Vi bodde hos slektninger, forteller Aina.

Det ble flere ulike boplasser for dem. Alle tre har sine historier de kan fortelle. Det er vondt å lytte til dette, at barn skulle få så mye å slite med. Aina forteller en liten historie fra noe hun opplevde for bare noen få år siden, og denne historien forteller mye om et lite barn i sorg og hvordan dette sitter som en sårhet i kroppen i alle år:

MINNER I ETT PAR SKO

Aina var på Trones og der glemte hun igjen håndveska si. Ei dame fra Sæterhaugen tok veska med hjem til seg. Dit dro så Aina sam-

men med venninne og slektning Naina Wigdahl for å hente veska.

– På veggen inni stua hang det et par goelke-gaamegh. Sæterhaug-dama tok dem ned og ville gi dem til meg, for hun sa at det var min tjidjtjie som hadde sydd dem. Je vart aldeles still og kunne itj si noen ting. "Nå må du berre ta imot", sa Naina til meg etter ei stund. Og hun sa også at antagelig hadde je sitti på bordet i lag med Tjidjtjie mens hun sydde disse, for det brukte je visst å gjøra, forteller Aina.

– Denne dama måtte ha forstått mye, at dette kunne bety mye for meg, sjøl om je itj kunne bruke dem. De var gamle og velbrukte. Mora til Sæterhaug-dama hadde nok syntes de var fine, for hun hadde sagt til dattera: "Disse skal du ha etter meg."

Nå henger goelke-gaamegh i i kårstua på Singsås. Aina går alene dit innimellom. Da har hun seg en stille stund der ved skoene.

FORSVARSLØS FUGL

– Nei, du vil itj tru det ... Je blir som to menneska, og det må en lær seg å leve med. Her i Singsås er je bondekone, samtidig er je som en forsvarslaus fuggel. Da er det klart at en må ha med seg når som kan bær en igjennom livet. Det kan Jupmele. Åt Jupmele kan en rase og skrike. Daskjemmes je ... men Jupmele sei: "Nå er det min tur, Aina." Og da sei han det som e nødvendig for å hjelpe meg igjennom det.

JUPMELE OG JENS

– Han Jens veit om alt detta, føyer hun til. Da smiler Aina. Hun som har disse to gode hjelperne: Jupmele og Jens.

– Jaja, sier Aina, det sku nå ha vørri saemie en hadde gifta seg med. Je har nå alltid fått høre at je e gift med en laedtie. Men je kunne nå itj ha hatt det bedre, je!

Aina ler og setter i gang med å fortelle om alle Jens sine gode sider. Disse to har hatt godt av hverandre. Jens vet jo også hvordan det er å bli morlaus så altfor tidlig i livet. Han mista mor si da han var 4 år. Ikke til å undres over at Aina og Jens har hatt mye glede av å gi fosterbarn en trygg heim når de har trengt det.

– Det går da godt an å væra glad i andres barn, sjøl! sier Aina om dette.

VILLE BLI SJUKEPLEIER

Det var sjukepleier hun ville bli. Hun søkte Menighetssøsterhjemmet Sykepleierskole og kom inn. Men så var det økonomien ... Hun hadde ikke penger til skolen og måtte skrive til forstanderinna og takke nei til plassen sin den høsten. Da fikk hun til svar at hun var velkommen til å starte opp etter jul. Og Aina forsøkte, men det gikk ikke. Da fikk hun et langt brev fra forstanderinna som sa at hun kunne søke ny plass seinere. "Se om livet forandrer seg for deg", skrev hun, "Gud åpner og lukker dører". For Aina forble denne døra lukket.

– Det vart no so sån, sier Aina ettertenksomt når hun minnes dette året.

I tida som kom tok hun seg arbeid, både på butikk og fabrikk. Det ble til og med et år i en misjons-organisasjon som "ettåring" på Vestlandet. Da tjente hun seg også noen kroner ved å sy barneklær for folk. Til Oslo på sykepleierskole kom hun seg ikke.

Men skole ble det. Etter hvert ble det både folkehøgskole og bibelskoler, ja, til og med husmorskole. Og det ble jo en riktig god utdanning for virket som gardkjerring, forkynner og diakoni-arbeider!

Aina synes likevel det var en ekstra velsignelse da dattera Lise Marit var ferdig utdanna sykepleier ved Diakonhjemmet.

– På skole-avslutninga sto hun der i sin nye gapta, det var sterkt for meg! Det var nesten så det var meg sjøl som sto der.

REISENDE OMSORGSARBEIDER

Etter at barna ble voksne, var det tid for Aina å se utover gårdsgrensa. Hun ble ansatt som diakoni-arbeider i sørsamisk område. Det har vært både Nidaros bispedømmeråd og Samemisjonen som har lønna henne disse årene. Aina fikk sydd seg ny gapta og tok fatt på sin nye jobb som reisende omsorgsarbeider. Hvor mange mil hun har trilla på veien har hun ikke rede på, men mange er det. Folk begynte å ringe: "Kommer du snart hit til meg?"

– Det blir jo til at en får dårlig samvittighet hvis det går for lang tid imellom besøkene, sier Aina. Det som er viktig, er at folk får snakke og fortelle.

– Je har likt det her arbeidet og je har lært mye. Folk har fortalt meg fra livene sine, hva

Aina Toven Malum.

livet gjør med folk. Fortellingene kunne være triste, men de reiser seg og går videre. Je må bare beundre dem for måten de bærer det på.

Nå er hun pensjonist på heltid, men hun forteller at bilen alltid er ferdigpakka for en tur til Samemisjonen har lovet å betale reisa, så det kan godt hende at hun tar seg noen turer nå også. Kanskje får hun med seg han Jens med gitaren, han er jo kårkaill og liker å være med på tur, han også.

Du fikk være med på det historiske Kirkemøtet da dere la fram Handlingsplan for samisk kirkeliv?

– Ja, det var stor stas. Je var i Nidaros bis-

pedømmeråd og Samisk Kirkeråd. Vi hadde på oss gapta, alle vi saemieh som var på Kirkemøtet. Det var Oddvar Andersen som la fram dokumentet. Vi fikk blomster og mediaomtale. Da gikk je på talerstolen og sa at "Je har itj en heil bibel, je". Etterpå kom biskopen til meg og sa at je hadde satt en støkk i ham, og han personlig skulle forsøke å få til at Bierna (Leine Bientie) kunne få mer permisjon til samisk bibeloversetter-arbeide.

Aina prater brukbart samisk etter alle årene i ei grend uten noen å snakke dette språket med. Men hun sier at hun har gjort en stor feil,

og det er at hun ikke har prata samisk med barna sine. Og hun er svært glad for at barna hennes vil bruke gapta. Og hun blir varm om hjertet når barnebarn vil ha undervisning i samisk på skolen. At de er stolte av denne morsarven, er noe hun setter umåtelig stor pris på.

VEIVISEREN

Aina sier om seg selv at hun har i alle fall én nådegave: hun er god på å snakke! Og det passer jo bra når en til stadighet blir spurt om å komme og fortelle om saemieh i forskjellige sammenhenger. Akkurat nå holder hun på å forberede seg til foredrag i Rotary på Støren.

– Det e itj mange som veit noe særlig om saemieh, ler Aina oppgitt. De spør og de spør om alt mulig. Je lægg itj band på meg. Je fortæl kæm je e og sei at je er en aahka som er oppvokst i det samiske. Noen ganger siterer je finnmarkingen som sa til meg at je hadde bytta bort rein med ku-sjit, det var på et møte i Røros han sa det så høyt at alle flira, da. Og så har je med meg forskjellig som je viser fram. Kanskje har je på meg gapta også, de veit jo itj hvordan den ser ut heller!

Mens Aina forteller fra alle sine besøk her og der, så ligger den tanken nær: at Aina er jo en veiviser. Ikke en ungdom som tar et år for Sametinget, men en veiviser fra den eldre generasjonen. En som har vist vei i mange år.

ANNE-GRETHER LEINE BIENTIE

aahka = bestemor
 saemie/saemieh = same/samer
 aehtjie = far
 tjidtjie = mor
 aaukuvh = barnebarn
 stoere-åabpa = storesøster
 goelke-gaamegh = skinnsko (med hår)
 Jupmele = Gud
 laedtie = mann (som ikke er same)
 gapta = kofte, samedrakt

Felleskap i tåke og sol

Prest i sørsamisk område, Bierna Leine Bientie, lyser velsignelsen i et landskap innhyllet i tåke.

Den årlige friluftsgudstjenesten vest om Majavatn ble en fin opplevelse til tross for regn og tåke.

Vått overalt. Regn hele natta. Gudstjeneste under tak. Velsignelsen ut i tette tåke og inn i hvert et hjerte.

Så fikk vi kirkekaffe. Da kom fjellene fram. Etter hvert kom sola også. Da fant vi ut at hele menigheten skulle ut på vandring. Ingen hadde lange nok støvler til å vade over vannrike bekker. Da tok vi en omvei, en riktig så flott omvei med god utsikt i alle retninger.

Anna Granefjell fortalte fra sine barneår i området og viste hvor de kom ned til aallije / tilholdsted under store steiner. Vi så fram mot aallije, men gikk ikke helt fram denne gangen.

Etter vandringa laga vi oss kaffe og sveler, også kalt "lapper", igjen. Yngstemann på laget, Lars Jönsson, kom da tilbake til serveringa, han også. Med fiskefangst etter fluefisket sitt.

TEKST OG FOTO:
ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Diakonarbeier Bertil Jönsson sitter bak en presenning og steker "lapper".

Olaglig jakt på kungsörnen

En rapport från Världsnaturfonden, WWF, visar att olaglig jakt och förföljelse av kungsörn nu är så stor att den påverkar artens bevarandestatus i Sverige. WWF misstänker dessutom att jakt och förföljelse är större än vad som kunnat dokumenteras.

Det handlar inte bara om att kungsörnar skjuts. De förgiftas, boplatser störs och bon plundras på ägg.

WWF har uttalat att de flesta olagligt dödade kungsörnarna har hittats bland annat i renskötselområdena i Norrlands fjällvärld.

Uttalandet har vållat debatt eftersom WWF utan bevis gjort kopplingen till renskötare och därmed möjligen till samer i allmänhet.

Företrädare för samerna konstaterar att örnar gör stor skada på rennaringen. Men man tar avstånd från all olaglig jakt.

KÄLLA: SAMETINGET
BEARBETNING:
URBAN ENGVALL

Vill bygga vindkraftpark nära Storlien

Åttahundra meter från den svenska gränsen – på ett 42 kvadratkilometer stort område öster om Kopperaa i Meråkers kommun – ska en vindkraftpark med 70 vindkraftverk byggas, om allt går som EON vill.

I området bedrivs i dag rennaring och där har tidigare registrerats lodjur, järv, älg och björn. Hur en eventuell vindpark kommer att påverka djurlivet och miljön i övrigt kommer att undersökas i en konsekvensutredning. Bland annat har EON en dialog med berörda samer.

KÄLLA: LTZ.SE

Samisk konfirmantundervisning

Saemien Áálmege (SÅ)/Samisk menighet i sørsamisk område inviterer ungdom til konfirmantundervisning/konfirmasjonsopplegg undervisningsåret 2012/2013.

Undervisningen vil legge vekt på samisk kristendomsforståelse, kultur, identitet og språk. Konfirmasjon vil bli lagt til Mo i Rana samtidig med Samiske Kirkedager 2013.

KONFIRMASJONSUNDERVISNING: Konfirmasjonsundervisning gis med 3 samlinger i løpet av 2012–2013. Undervisningen starter med første samling fredag 5. oktober – søndag 7. oktober 2012 i Mo i Rana. Konfirmasjonsgudstjenesten blir fredag 9. august. Fredag er også åpningsdag for Samiske kirkedager.

Vi regner med at en del av konfirmantene ønsker å bli konfirmert i sin heimemenighet. Disse er også velkommen til å delta i dette samiske opplegget og være med på den avsluttende gudstjenesten fredag 9. august. Der kan de få gjentatt – på samisk med håndspåleggelse – den bønne som ble bedt under konfirmasjonsgudstjenesten i heimemenigheten.

KOSTNADER: Egenandel for hele konfirmantperioden blir på kr 2.000,- og kr 4.000,- for dem som ikke er medlemmer i Saemien Áálmege. SÅ vil

betale reiser for konfirmantene til alle samlingene. Nærmere informasjon blir gitt til dem som melder seg på.

PÅMELDING: Påmelding innen 24. september. Påmelding kan gjøres på www.samiskmenighet.no. Under Aktiviteter finner du påmeldingsskjema til venstre for aktivitetskalenderen eller på mail: samiskmenighet@kirken.no. Ellers kan dere også gjerne ta direkte kontakt med oss.

KONTAKT: Monica Kappfjell, daglig leder SÅ, tlf. 99 34 94 77 (kontordager tirsdag og onsdag) eller e-post: samiskmenighet@kirken.no. Toamma Bientie, ansvarlig for trosopplæring tlf. 99 37 21 28, e-post: toamma.bientie@kirken.no.

Saemien Áálmege ønsker deg hjertelig velkommen til samisk konfirmasjonsopplegg!

Lyckad metodutveckling ger sydsamiskan hopp

Samiskt språkcentrum arbetar med metodutveckling för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta de samiska språken. Mentorprogrammet Bihkedäja har pågått under ett år och har nyligen avslutats.

Syftet med mentorprogrammet har varit att få fram fler muntliga talare och att stimulera språkmedvetenhet och aktiv användning av sydsamiskan. Projektet har uppnått mycket goda resultat och inte bara hjälpt

lärlingarna utan också stärkt mentorer.

Revitaliseringsinsatser ska göras lokalt. Det handlar om att börja använda språket i sin vardag. Modersmålstalare kan göra skillnad och inspirera – de har språket naturligt och kan vägleda andra.

NÖJDA MENTORER – Det har våra mentorer varit fantastiska på, säger Patricia Fjellgren som varit projektledare för Mentorprogrammet. Modersmålstalarna har gått ut med

ett offentligt upprop för att få fler äldre att ta ansvar och våga prata sydsamiska igen. Elias Torkelsson, som deltagit som mentor i projektet, är en av dem.

– Att vara mentor och aktivt börja använda mitt språk igen har gett mig mycket. Det är viktigt att vi äldre tar plats och använder vårt språk, säger han.

**KÄLLA: SAMETINGET
BEARBETNING: URBAN ENGVALL**

Sameby överklagar vindkraftbeslut

Vilhelmina norra sameby överklagar länsstyrelsens beslut att godkänna planerna för två vindkraftsanläggningar vid Blackfjället och Blodrotsberget i Örnsköldsviks kommun. Enligt samebyn kommer anläggningarna att påverka den traditionella renskötseln i området. Nu vill samebyn att mark- och miljödomstolen ska pröva frågan.

KÄLLA: SR VÄSTERNORRLAND

Sápmi Awards:

Prisdryss over Saepmie

Ole Johan J. Eira (i midten) vil ta med seg kjæresten på en reise for premiepengene. Til venstre finalisten Jonas Stenberg fra Arvidsjaur og til høyre Neila Fjällström fra Borkan i Kittelfjäll.

Helgen 15.-16. juni ble historiens første Sápmi Awards holdt i Jokkmokk. Sápmi awards er en nystiftet pris som hyller det samiske livssynet og som ønsker løfte fram den samiske kulturen gjennom å premiere fire utøvere innenfor kategoriene sløyd, mat, musikk og reindrift.

De tre finalistene innenfor de ulike kategoriene ble delvis stemt frem av folket og av spesielle jurygrupper. Under helgen fikk finalistene i tre kategorier vise hva de sto for gjennom ulike konkurranser.

Kokkene fikk utdelt diverse råvarer som de skulle lage en treretters middag av på under to timer og sløyderne hadde sløydutstilling. De unge reindrifutøverne fikk bryne seg på ulike konkurranser. De skulle memorere reinmerker, vise kunnskap om reinens ulike

utseender og farger og til sist en skytekonkurranse. Felles for samtlige jurygrupper var å finne den utøveren som er nytenkende, men samtidig besitter gode kunnskaper og har respekt for det tradisjonelle samiske innenfor sin kategori.

BJØRNEKJØTT PÅ MENYEN

I løpet av helgen kunne en også få med seg forskjellige forelesninger, draktvisning og delta på andre aktiviteter for både barn og voksne. På kveldene ble det servert middag i storlavvoen

der bjørnekjøtt og andre samiske spesialiteter ble satt fram. De som ikke hadde spist bjørnekjøtt tidligere, fikk en messing-ring som de skulle spise den første biten i gjennom. Utover kveldene opptrådte flere kjente samiske artister som for eksempel Adjágas, Jar a, Sofia Jannok og Rolffa på utescenen.

Lassokasting er ofte en selvfølge på samiske arrangement. Men nytt for de fleste var at finalene pågikk under midnattssol. Under lørdagen kvalifiserte de beste lassokasterne seg videre til finalene som ble holdt ved midnatt. Helena Omma vant dameklassen og Bengt-Erik Pittsa herreklassen.

SÁPMI AWARDS VINNERE

Det var mange som møtte opp og samlet seg foran scenen da vinnerne i hver kategori skulle presenteres. Samtlige finalister ankom høytidelige til prisutdelingen i båter over Talvatis, samtidig som Simon Marainen stemningsfylt joiket fra scenen.

I følge jurygruppene var det ingen lett oppgave å utpeke vinnerne. I tradisjonell matkunst og kunnskap vant Martin Jönsson fra Skaulo, i musikkategorien vital samtidsmusikk stakk Sara Marielle Gaup og Lawra Westerfjell Somby i Adjágas av med seieren, Maj-Doris Rimpi fra Porjus kåret til vinner i Duodji design og kunst og årets unge kyndige reindrifutøver ble Ole Johan J. Eira fra Fossbakken.

Premien som vinnerne fikk ta med seg hjem var en sjekk på hundre tusen kroner og ikke minst æren som historiens fire første Sápmi awards vinnere.

TEKST OG FOTO:
BRITA IREN THOMASSON

Vinnerne i kategorien Vital samtida musikk i Sápmi ble Sara Marielle Gaup og Lawra Westerfjell Somby i gruppa Adjágas.

Samer på sirkus reddet liv?

FOTO TILHØRER MUSEE DY QUAL BRANLY

Samer i Boulogneskogen i Paris 1888.

Hvorfor stod ikke samene på dødslistene til nazistene under siste verdenskrig? Reichsführer-SS Henrich Himmler ville ikke det. Men hvorfor? Var han egentlig fasinert av samene og deres liv?

En samisk familie består av mor, far, barn - og en sosial-antropolog. Ja, slik kunne man si det for noen år tilbake. Det var mange som kunne gjøre karriere ved å studere en eksotisk folkegruppe. De observerte, intervjuet og fotograferte. Etter dem finner vi et ikke ubetydelig antall doktorgrader og avhandlinger. Og fotografier: "Samisk familie ved boplassen", "Samisk mann", "Samekvinne med barn".

VISSTE INGENTING

Hvem er de, alle disse alvorlige ansiktene som stirrer mot kameraet? Ofte, svært ofte, vet vi det ikke. Ikke hvor de holdt til heller. I beste fall kan opplysningen være: "Samisk mann i Tydalsfjellene". Men hva het han? Det var ikke viktig.

Alle disse samene på gamle fotografier er ikke ment som portretter av bestemte mennesker, men som eksempler fra samefolkets tilværelse. Vise utseende, beklledning og aktiviteter. Dette var jo interessant: hvordan levde disse menneskene i villmarken?

BAKMENN TJENTE PENGER

Når noe var ekstra merkelig, kunne man tjene penger på det. Et menneske med hårvekst på hele kroppen, siamesiske tvillinger, lavvokste, høyvokste eller noen som kunne noe som andre ikke fikk til; de kunne få seg arbeide på et sirkus og reise rundt for å vise seg fram. Ja, det var vel mest sirkusdirektøren som tjente pengene, da. Men en viss syssel-

setting for "den eksklusive" var det jo også. At dette dekket et folkeopplysnings-behov, kan man jo også tenke seg.

Vi har mange fortellinger om samiske familier som reiste rundt med sirkus og viste fram seg og sitt for publikum. Vi har foto som: "Samisk familie på sirkus i Paris" og "Samegutt i København". Fremdeles kan vi finne personer som har vært med på slike reiser. De forteller om en familie-drøm om å tjene til livets opphold på denne måten. De ble vel ikke akkurat rike av dette. Men rike på opplevelser ble de helt sikkert.

NAZISTENES JAKT

Jeg tenker dessuten at disse sirkus-reisene dessuten kan ha hatt en uvurderlig betydning for hele det samiske folket.

Se bare her (fra krigen 1940-45): "Historien viser at det var stor iver blant de norske nazistene etter å deportere samene", forteller historiker Kjersti Dybvig. Hun har skrevet boka "Jøder og politi i Stavanger. Glemselens bekvemmelige letthet."

Hun søker å snakke sant om jødehat og fremmedfiendtlighet i landet vårt. Hun er ikke overrasket over at mange i Norge ønsket samene deportert til utryddelsesleire i Tyskland. Hun mener det var en stilltiende nasjonal sammensvergelse som muliggjorde at så mange norske jøder ble deportert til Tyskland og tilintetgjort. Det hører med til unntakene at noen i det hele tatt

gjorde noe aktivt for å hindre dette. Hun avdekker mørke holdninger i folket vårt.

At samene ikke ble deportert, skyldes at SS-leder Heinrich Himmler stoppet forslaget, forteller hun. Han ville heller ha samene internert i en leir som turist-attraksjon på betingelse av at de ikke blandet seg med andre raser.

MANGE MÅTTE DØ

Jeg har fundert på hvorfor nazistene ikke satt i gang med å utrydde samene. De ville jo ren-odde den ariske rasen og forhindre innblanding fra andre "mindreverdige" folkegrupper (som jøder og sigøy- nere).

Lenge har jeg tenkt at nazistene lot samene være i fred fordi de levde så langt til fjells og ikke var lette å kontrollere. Tyskerne hadde antagelig heller ikke særlig kunnskap om samene, og derfor lå det ikke nære til for dem (der nede i Tyskland) å sette i gang en deporterings-aksjon i fjerntliggende strøk i Norge. Slik har jeg tenkt. Men det forelå altså konkrete planer om "same-forfølgelse"...

HIMMLER FASINERT AV SAMER?

Jeg vet ikke dette sikkert, men jeg ser for meg at Himmler hadde vært på sirkus i sin barndom. Der fikk han møte "En samisk familie". Kanskje ble han bedt inn til dem på kaffe? Kanskje lot han seg imponere av deres ferdigheter med lassoen? Kanskje ble han sjarmert av samens vennlighet og tilpasningsdyktighet?

Om slikt vet vi ingenting. Men vi vet altså at Himmler, som var en sentral person under planleggingen av utryddelsen av jødene, satte en stopper for planen om å iverksette deportering av samene. De skulle ikke deporteres (og tilintetgjøres), men vises fram.

Selvfølgelig måtte man gjøre noe for å forhindre rase-blanding mellom samer og ariere. Han tenkte seg en eller annen form for "ghetto" eller inngjerding. Dette understreker jo hvor lite kunnskap han hadde om dette spredtboende folket: hvordan i all verden skulle han kunne få dem alle inn i "en leir"?

Tenk på det neste gang du ser et foto av "Samefamilie på sirkus". Kanskje reddet de livene i en hel folkegruppe i Norges land.

ANNE-GRETHER LEINE BIENTIE

Føler meg krenket

Algot Jåma er leder i Tjæhkere sjiite. Innen det distriktet han driver med rein, ble det på 1961 etablert en nasjonalpark. Reindrifta ble garantert fri bruk av området.

Mange var redde for at en så omfattende fredning av store fjellområder ville legge hindringer i veien for rein-næringen. I dag er Algot Jåma frustrert og opplever at fredningsmyndighetene har blitt en motpart som reieneierne må slåss mot. Algot Jåma forteller:

Fylkesmannen i Nordland stevnet oss reieneiere i Østre Namdal for retten for ikke å ha innhentet tillatelse til å sette opp to gjeterhytter inne i Børgfjell nasjonalpark. Saken gjaldt feil prosedyre og ikke vår rett til å sette opp slike hytter. Vi tapte saken både i herredsrett og lagmannsrett.

Det var en underlig opplevelse å være representant for reieneierne i retten. Jeg opplevde at jeg personlig stod tiltalt for en forbrytelse. Det var en ekkel følelse.

Så måtte vi prøve på nytt og gjøre alt helt riktig før gjeterhytter ble satt opp. Vi fikk med fylkesmannen både i Nordland og Nord-Trøndelag på befarings for å se på de områdene som kunne passe til bygging. Etter det sendte vi en søknad om å sette opp hytter som kan gjøre arbeidet enklere for oss. Da svaret kom, ble vi forskrekket. Vi fikk avslag!

I brevet stod det at vi kunne anke til Direktoratet for naturforvaltning. Det gjorde vi.

Så kom svaret fra direktoratet. Jeg åpnet brevet sent en kveld. Anken var avvist. Vi fikk ikke sette opp gjeterhytter.

Det var som å få et slag i ansiktet. Og det var jeg som fikk slaget. Det var reindrifta som fikk avslaget, men jeg tok det personlig og opplevde at jeg ble krenket.

ALGOT JÅMA I SAMTAL
MED BIERNALINE BIENTIE

Orre gærja:

Lilja stoerre-åabpine sjædta

Anita Dunfjeld Aagård, Anna Liisa Jåma jñh Morten Berg leah gærjam dorjeme Liljan bijre. Lilja edtja stoerre-åabpine sjidtedh.

Lilja lea Morten gon Anna Liisan njejte. Lilja lea golmen jaepien båeries jñh stoerre-åabpine sjædta.

Daate gærja lea hijven gærja dovne maanide jñh eejhtegidie.

Maanah tuhtjeh luste guv-

vide vuartasjidh jñh goltelidh mejnie Lilja giehteldeminie. Lilja åtna luste tjidjtjeben stoerre tjæejjiem damtedh gosse onnemaana dan sisnie tjiektjedeminie. Naa guhkiem vuerdedh! Lilja jñh aejtjebe kruanasjædtoeh seehtigan. Lilja miesieh mærhkesje jñh guessine aahka gon aajaj luvnie. Tjidjtjeben tjæejjie stuerebe sjædta jñh

dellie maa onne-åabpa reakede! Lilja dallah skiemtjegåatan vualka altese onne-åabpam båarastehtedh. Onneåabpan giete dan onne! Gosse onne-åabpine gåatan bætieh, dellie Lilja væjkele viehkiehtidh.

Daate lea åehpies gellie årjelsaemiej fuelhkide. Daennie gærjesne baakoelæstoe. Dellie gærja maahta viehkine årrodh

dejtie gieh sijhtieh årjelsaemien gielem altese maanajgujmie soptsestidh jñh orre baakoeh lie-redh.

Gielem nastedh, Snåasesne jñh Saemiedigkie lægan beetnegh-viertie vadteme.

MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

Ny bok:

Lilja stoerre-åabpine sjædta

Anita Dunfjeld Aagård har skrevet en barnebok om da Lilja skulle bli storresøster. Anna Liisa Jåma og Morten

Berg, foreldrene til Lija, har tatt bildene til boka.

Boka er en fin hjelp til de som ønsker

å lese for sine barn på samisk og lære nye ord om slikt som er aktuelt for småbarns-familier.

Den samiske tromma

Rolf Christofferssons interesse for den samiske tromma især og samisk religionshistorie generelt, endte opp i en doktoravhandling.

Det er kanskje noen som ennå ikke kjenner til at det har kommet en doktoravhandling av Rolf Christoffersson i 2010 om den samiske seremoni-tromma: "Med tre røster og tusende bilder – om den samiska trumman".

Christoffersson har studert de ca 70 trommene som ennå finnes på diverse museer og de mer enn 3 000 tegnene på disse. Han har sett på hvordan de er konstruert og han har selv laget trommer.

Slik ville han finne ut mest mulig om hvordan en tromme kunne fungere som hjelp for å oppnå transe, som musikkinstrument og spådomsinstrument. Blant annet har han funnet ut at *arpa* / viseren som

danser rundt på skinnen når man trommer, ikke kan styres på noen måte. Det påstod for eksempel J. A. Friis i sin bok "Lappisk Mythologi, Eventyr og Folkesagn". Dette er bare ett eksempel på hans nitidige arbeid for å finne ut mest mulig om tromma.

Christoffersson har samlet det meste som man finner i skriftlige kilder om den samiske tromma, og sammenholdt de mange opplysningene.

Den som ønsker å vite mer om samiske trommer, bør lese Christofferssons avhandling.

BIERNA LEINE BIENTIE

Rolf Christoffersson:
Med tre røster og tusende bilder – om den samiska trumman, Uppsala universitet, Uppsala 2010, ISBN 978-91-506-2120-4

"... och det var vi som klädde oss helgdagsfina tillsammans med gudinnorna för livets alla händelser." Søstrene Laila Gunilla, Eva Anette og Hanne-Lena Wilks.

Utstilling

"... jih dihte lij mijjieh"

Wilks- og Tapio-kvinnene står bak utstillingen "... jih dihte lij mijjieh" / ... och det var vi".

Naturen, kvinners liv og arbeid har inspirert til skapelse av dikt, drakter og kjoler, akvareller og malerier.

I juni åpnet Kristin Storvig fra Nord-Trøndelag fylkeskommune vandrestillinga til Wilks og Tapio "... jih dihte lij mijjieh, ... och det var vi" på Saemien Sijte i Snåsa.

– Denne utstillinga kan jeg anbefale til alle, uansett alder og kultur. Den inspirerer til drøm, sa Storvig.

– Utstillingen er blitt godt mottatt og besøkende er imponert over håndverket, og mange er fasinert over alle de flotte kjolene, sier turistguide Thomas Gælok.

Til Berlin

Det er de tre søstre Wilks: Hanne-Lena, Eva Anette og Laila Gunilla fra Snåsa og de svenske

vennene Inghilda Tapio, Lise Tapio Pittja og Ulrika Tapio Blind som lenge har snakket om å gjøre en felles vandrestilling / salgsutstilling, og endelig ble den til. Den har allerede vært på Ajtte museum i Jokkmokk i Sverige og i Kautokeino, og den skal videre til Berlin i Tyskland.

– Kvinnens rolle i den samiske familien, overlevelsen, det å klare seg, gi liv og føre urkraften videre og respekten for naturen og livet, har vært vår inspirasjon. Vi ønsker å vise mangfoldet og allsidigheten i produksjonen. Det er brukt naturmaterialer, først og fremst fra rein, men også fiskeskin, fugl og annet pelsverk, sier Laila Gunilla Wilks.

Moderne samisk kultur

– Med naturen som utgangspunkt i utstillingen, møter du poesi og budskap ikledd ulike drakter gjennom språk, former, farger og tek-

nikker. Det er en moderne tilnærming til egen kultur og kulturelle uttrykk, sier formidler ved Saemien Sijte, Susanne Lyngman. Materialbruken er spennig, noe som gjenspeiler at kunstnerne har stor materialkunnskap. Du kan også finne tradisjonelle bruksgjenstander, akvareller, maleri i akryl, dikt og kjoler du kan føle deg helt spesiell i.

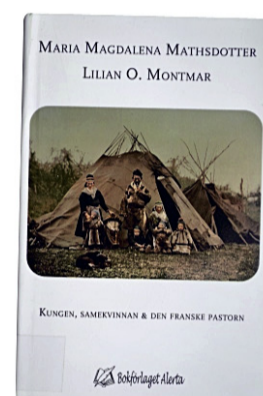
*... jih dihte lij mijjieh
Mij aejlegsvaarjoeh gåårvedimh
Aahkajujmie ektine
Jielede deahpadimmie
... jih dihte lij mijjieh
Gieddegasgalgu
Gætien sjaljoe vaarjeli*

TEKST OG FOTO:
TOVE METTE JÅMA WIGDAHL

En kvinnlig forebild

Lilian O. Montmar har skrevet en bok om Maria Magdalena Mathsdotter, en av flere kvinner på sydsamisk område som tagit politiska och andra initiativ.

Maria Magdalena Mathsdotter levde 1835-1873 i Vilhelmina. Två gånger gick hon till kungs (80 mil på skidor) för att få hjälp att bygga upp skolor och barnhem i lappmarken. Hon fick stöd av det svenska missionsäll-

skapet och särskilt av den franske pastorn i Stockholm Henri Roehrich.

Det påtagliga resultatet var att några barnhem byggdes i Marias hemtrakter. Sikkert har hennes resor även betytt en hel del för att öka kunskapen om samerna och för att inspirera andre samekvinner till initiativ viktiga för den samiska gemenskapen.

Montmars bok är en roman, med romanens dialog, men den är bygd på en tillförlitlig historisk bas.

Den är klart läsvärd, intressant och levande för den som vill ha mer kunskap om Maria och hennes tid. Den har mottagits mycket positivt og uppskattande av många recensenter.

Tidningen Samefolkets recensent har dock valt att avfärda den därför att hon har funnit sakfel som har med skildringen av sydsamernas levnadsförhållanden att göra. Felen hänför recensenten till att författaren har gjort ett alltför begränsat val av källor.

För mig, som inte har riktigt den detaljkunskapen, känns detta som "att inte se skogen för vissa träd".

Så läs och låt dig inspireras av Maria Magdalena!

URBAN ENGVALL

Lilian O. Montmar: Maria Magdalena Mathsdotter. Kungen, samekvinnan och den franske pastorn. Bokförlaget Alerta 2012. ISBN 978-91-977941-3-8.

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Ordförande: Sylvia Sparrok, tel 0647-352 40.

e-post: sylvia.sparrok@same.net

Handläggare för samiska frågor: Kaisa Huuva, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 95 00,

e-post kaisa.huuva@svenskakyrkan.se

Referensgruppen för sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Eva Rehnfeldt, tel 0684-250 57, Bo Lundmark, Inger Mattsson, Jessica Andersson, Anna Sara Stenvall, Jon Sjödin, och Nora Vasara Larsson.

Kontakt: Gabrielle Jacobsson, Samiskt resurs- och utvecklingscentrum i Härnösands stift, Byevägen 7, 830 04 Mörsil, tel. 076-119 19 48. gabrielle.jacobsson@svenskakyrkan.se

Samiska krisnätverket

tel: 063-10 12 30 fredagar och söndagar mellan klockan 20 och 24.

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Tore Johnsen, postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, telef 23 08 12 00, e-post: tore.johnsen@kirken.no.

Leder: Anne Dalheim

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:

Linn Ellen Bientie Sivertsen

Saemien åålmegeeraerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

Postboks 2, 7898 Limingen

www.samiskmenighet.no

epost: post@samiskmenighet.no

Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Oddvin Leine Bientie, Nils Tonny Bransfjell,

May Jönsson Botnvik og prest Bierna Leine Bientie

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmege beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Postboks 2, 7898 Limingen

Monica Kappfjell telef, 0047 99 34 94 77

e-post: monica.kappfjell@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Bierna Leine Bientie

Heggvollan, 7760 Snåsa, telef. 74 15 11 55, mobil 950 54 490,

priv 74 15 16 21, e-post: prest@samiskmenighet.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område: Bertil Jönsson

7898 Limingen, mobil: 994 88 827,

e-post: diakon@samiskmenighet.no

Leder trosopplæringsprosjekt: Toamma Bientie

Kirkebakken 6, 8614 Mo i Rana, telef. 75 12 33 44,

mobil 993 72 128, e-post: toamma.bientie@kirken.no

SAMISKT KONFIRMANDLÄGER 11-29 juni 2013 i Vålådalen

Anmälningstid är 6-16 september 2012

Mer information och anmälningsformulär finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift

Information finns även på www.saminuorra.org

Svenska kyrkan
HÄRNÖSANDS STIFT

**Texter och bilder till nummer 4 av
Daerpies Dierie skickas
senast 31 oktober till
dd@samiskmenighet.no.**

Daerpies Dierie

Sydsamisk kirkeblad * Sydsamiskt kyrkblad

Adress: Heggvollan, N-7760 Snåsa, Norge

Telefon: 0047 74 15 11 55, mobil 0047 950 54 490,

e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör och ansvarig utgivare:

Bierna Leine Bientie, adress ovan.

Adress-ändring skickas til adress ovan.

Svensk samordnare: Urban Engvall,

Brån 101, 870 32 Ullånger, tel 070-344 08 82,

E-post: urban.engvall@svenskakyrkan.se

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Prenumeration under 2012: 140 kronor.

Bank-konto i Norge: 7694.05.10402

Grafisk form & repro:

Berling Press AB.

Tryck: V-TAB, Örebro.

Samiske trommer i Erkebispegården

En franskmann er blitt interessert i samiske tradisjonelle trommer. Nå lager han slike og selger dem i Erkebispegården under Olavsfestdagene.

Jean Louis Pageot kommer opprinnelig fra Frankrike, men bor nå i Trondheim. Han forteller gjerne om sin interesse for samisk handarbeid og samiske trommer. Han har gått ett år på sløydlinja ved Samisk høyskole i Kautokeino.

Han jobber og selger skinnprodukter som er inspirert av samisk håndverk, men også direkte kopier. Han forteller at da han ville begynne å lage trommer var det ingen som ville lære bort noe. Derfor har han selv lett fram og kopiert mønster fra trommene.

MANGE SOM REAGERTE

– Det var mange som reagerte i de første årene jeg stod her og solgte samiske trommer. Men i de senere årene har det blitt bedre, forteller han.

Men da jeg fortalte om min bakgrunn ville han ikke snakke mer med meg.

TEKST OG FOTO:
MONICA KAPPFJELL

Kopi av en tradisjonell tromme fra sørsamisk område.

FOTO: BERTIL JØNSSON

Eli Kappfjell (til venstre) og Beret Mårtensson deltok i pensjonist-treffet i Elgå.

Gode dager i Elgå

Pensjonister fra hele det sørsamiske området i Norge var samlet til treff i Elgå 6. - 8. juni. Det ble tid til både historier, utflukt og samtale på samisk med skolebarn.

En junidag med solskinn og kald vind møttes 18 pensjonister, flere av dem som pensjonist for første gang, på Femund Fjellstue, Elgå. Vi startet med lunsj og maten på fjellstua kan anbefales.

Deltakerne kom fra flere hold, Mo i Rana, Majavatn, Røyrvik, Singsås, Oppdal, Trysil og Elgå.

GUIDEN OG HANS AAJJA

Jonas Danielsen, vår lokale guide, fortalte om Svahken Sijhte. Nevnes må en engasjert person ved navn Daniel Mortensson, aajja / bestefar til Jonas. Han drev med reindrift i Svahken Sijhte etter sin far Lars.

Aajja Daniel var engasjert i mye, han startet avisa Waren Sardne, var medlem i kommunestyret og ivret for egen skole for samebarn. Han var

også med på å opprette sameskolen i Havika ved Namsos.

Utflukt ble det også, til Svukuri-set. Lars Danielsen hadde sin boplass der, likeså broren Nils Daniel. Husa står for det meste ubrukt nå etter som en kan kjøre bil heim til Gutu hver dag. På 60-tallet ble sommerboligene flyttet til Gutu.

NY REINFLOKK LØSTE PROBLEMET

Tidligere hadde distriktet store problemer med reinen som trakk over på svensk side. Siden problemet vedvarte ble reingruppa enig om å slakte ned den gamle reinstammen, bare kalv og noen kviger ble holdt igjen. Det ble kjøpt inn rein til en ny flokk fra flere kanter av landet. Det viste seg at den løsningen var bra, den nye flokken hadde ikke for vane å dra til Sverige, så slik gikk det mye bedre med den nye reinflokken.

Etter frokost den andre dagen var det Elin Fjellheim som hadde regien. Alt er satt inn på revitalisering av samisk språk på skolen og det har så langt lyktes. Tre elever var med og

kunne bekrefte at samisk var morsomt på skolen.

Vi fikk også se en film fra Elgå og Femundsmarka. Så vart det omvisning på Femund Nasjonalparksenter som ble åpnet i 2005. De har også en samisk del på senteret.

Skolen ble nedlagt våren 2012. Kirken er fra 1878. Det startet med skolesal i første etasje og kirke i andre etasje. Pensjonistgruppa hadde håpet på å få se og benytte kirka til en andakt, men det kostet så mye å få komme inn i Herrens hus så vi valgte en enklere løsning, og det gikk like bra.

Avreisedagen var til evaluering, og det var bare positive signaler. Som seg hør og bør avsluttet vi med en solid lunsj.

ANNA JOMA GRANEFJELL

Gullutvinning skaper lidelser

Petra Maturana er bekymret for fremtiden til sine barn hvis gruvedriften vedvarer.

Urfolk i Latin-Amerika har arrangert "folkets rettsak" mot et gruveselskap som påfører miljø og mennesker store skader.

Den 14. og 15. juli 2012 ble det arrangert en folkerettsak med fokus på de helsemessige konsekvensene av det canadiske gruveselskapet Goldcorps virksomhet i Mexico, Guatemala og Honduras.

Nå er folket lei av overgrepene og mangelen på respekt for deres rettigheter. Under de to dagene som rettsaken pågikk, var fagkyndige, vitner fra tre ulike lokalsamfunn og tretten dommere samlet for å se på konsekvensene av Goldcorps virksomhet.

NORSKE PENGER INVESTERT
Jakten på gullet var en av hovedårsakene til koloniseringen av Latin-Amerika. Etter finanskrisen har behovet for sikre investeringer økt, og gullet har igjen blitt en lukrativ handelsvare.

I utgangen av 2011 hadde Statens Pensjonsfond Utland inve-

stert 1,1 milliarder kroner i gruveselskapet Goldcorp som har blitt dømt for grove brudd på menneskerettighetene av den Interamerikanske menneskerettighetsdomstolen i 2010.

Mens internasjonale aktører hover inn millioner på gruveindustrien, lider folk og miljø av skadene som utvinningsprosessen påfører dem.

SLIPPER UT BLÅSYRE

Goldcorp har særlig blitt kritisert for å sprengte ut store åpne dagbrudd. Denne teknikken ødelegger store naturområder og generer forurensende støv.

Marlin-gruva i San Miguel Ixtahuacan, Guatemala. er et skrekkeeksempel på uaktsom gruvedrift i urfolksområder. Det canadiske gruveselskapet Goldcorp har siden 2005 påført store skader på folk, natur og samfunn.

Gullet utvinnes i tillegg ved hjelp av store mengder vann tilsatt det giftige stoffet cyanid (blåsyre).

Marlin-gruva i San Miguel Ixtahuacan forbraker 250 000 liter vann pr time, noe som går hardt utover lokalbefolkningens vannreserver. Mangel på renseanlegg gir i tillegg utslipp med høyt innhold av giftige syrer og tungmetaller som kobber, jern, arsenikk, aluminium og magnesium.

FOLK OG NATUR LIDER

Alvorlige hudsykdommer, lungeproblemer og fødselskomplikasjoner er noen av de helsemessige konsekvensene lokalsamfunnene må leve med.

– Det første barnet mitt ble født med misdannelser i kraniet og måtte opereres. Under den andre graviditeten hadde jeg mye smerter både før og etter fødselen. Erik ble født etter åtte måneder og hadde problemer med å puste, forteller Petra Maturana fra Guerrero i Mexico.

Rettsakens fokus var på helseproblemer, men også de miljømessige konsekvensene stod sentralt.

– Naturen som omgir oss er våre lunger. Uten den finnes det ikke liv, sier Don Angel fra Honduras. Han er bekymret for den sterke avskogingen og all forurensningen gruvedriften har forårsaket.

Miguel Angel fra Guerrero, Mexico understreker at problemene knyttet til gruvedriften har

flere aspekter. I tillegg til skader på helse og miljø, påvirker de mektige selskapenes tilstedeværelse også det sosiale samspillet.

Lokalbefolkningen må ta stilling til om de ønsker gruvedriften eller ikke. Slike avgjørelser skaper konflikt, også innenfor familier. Noen tilbys penger eller mottar direkte trusler og er redde for hva som vil skje med dem hvis de ikke samtykker.

DOMMEN

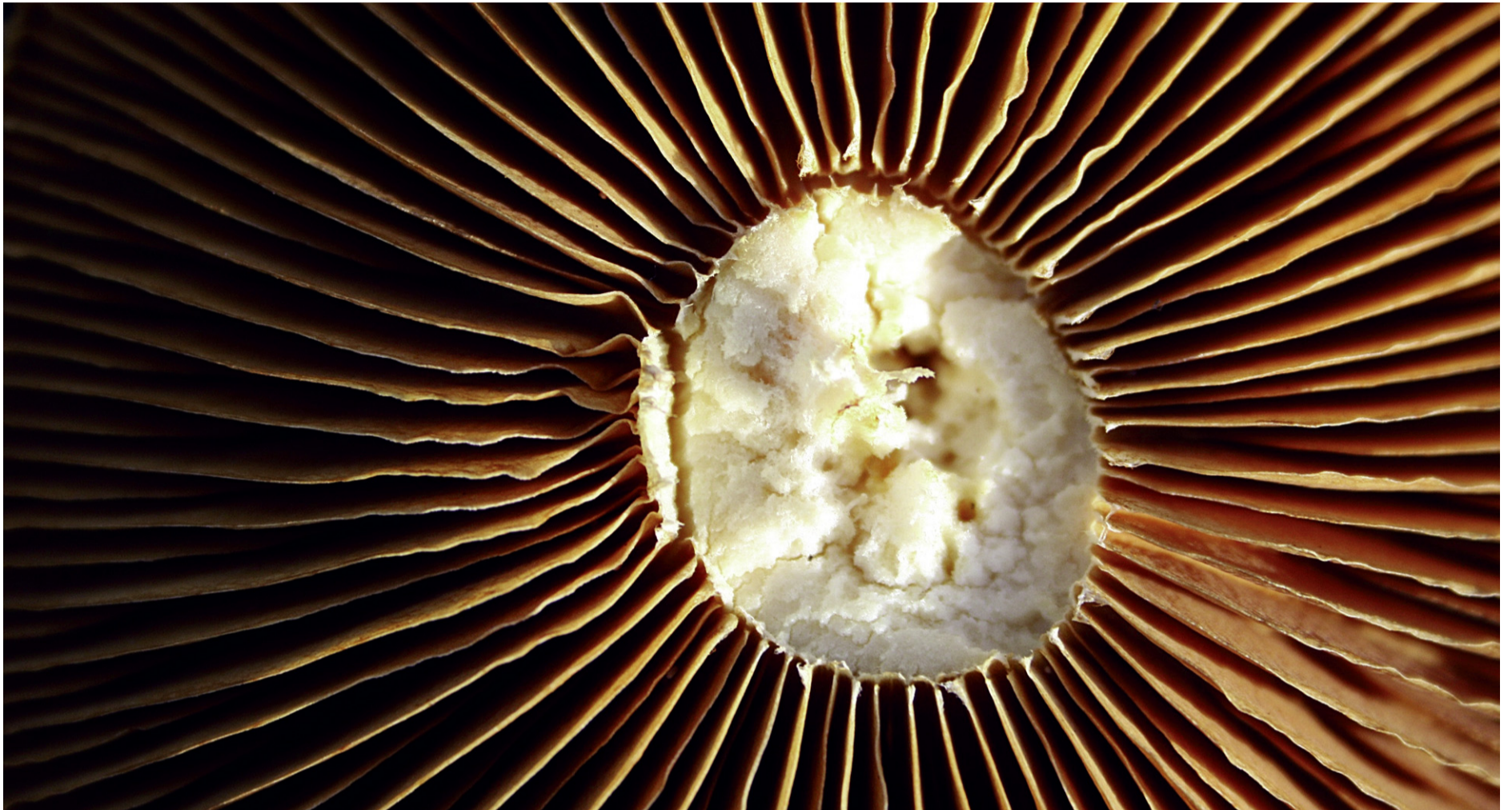
Av Goldcorp krevde retten oppreisning for helse- og miljøskadene urfolks- og bondesamfunn er blitt påført. Retten uttalte videre at all gruvedrift i Mellom-Amerika må stanses.

Rettsaken var symbolsk og derfor ikke juridisk bindende. Likevel vakte den stor oppmerksomhet gjennom alternative medier og en fikk bekreftet at det eksisterer en sterk motstand blant folket.

Deres dom var klar: de ønsker ikke gruvedrift i lokalsamfunnet sitt og de holder Goldcorp ansvarlig for overgrep mot folk, miljø og samfunn. Av statene krevde de en reell implementering av nasjonalt og internasjonalt lovverk som garanterer urfolks rett til fritt og informert samtykke før gruvedriften settes i gang.

TEKST OG FOTO:
EVA FJELLHEIM

Fokus

Da jeg i sin tid hadde kjøretimer for å ta sertifikatet, fortalte sjåførlæreren meg hvordan jeg skulle ta venstresvinger:

– Du må huske å se inn mot midten av veien mens du kjører; ellers vil bilen bli dratt ut mot den høye kanten, og du kan i verste fall kjøre utfor veien, sa han.

Jeg har tenkt mye over det som han forklarte. Kan ikke denne lærdommen fra kjøreopplæringen overføres til også andre livsområder?

Det som i alle fall er sikkert, er at sjåførlærerens utsagn stemmer overens med noe jeg opplevde noen år senere:

Da traff jeg en tidligere narkoman som hadde tatt imot Jesus som sin frelser, som hadde sluttet med stoff og som hadde begynt å arbeide blant rusmisbrukere i Oslo. Der delte han ut matpakker til dem som trengte det. Og han vitnet gjerne om hva Jesus hadde gjort for ham i livet. Det siste han sa til meg, var dette:

– Det du fester blikket på, gir du makt.

Har ikke sjåførlæreren og den tidligere narkomane pekt på noe viktig?

Jo, jeg tror det. Lærdommen er at *fokus* er viktig.

Merker vi ikke det også selv i vårt eget liv? At det miljøet som vi vaner i, at de opplevelsene som vi har, at de menneskene som vi møter, at de tv-programmene som vi ser – ja, at alt dette som fyller vårt liv, preger vår tenkning og hvordan vi har det?

Nettopp dette med fokus er sentralt i den teksten i Bibelen som har fått overskriften ”Troens opphavsmann og fullender”. Denne teksten finner du i brevet til hebreerne, kapittel 12, versene 1-3. Legg spesielt merke til dette med fokus:

Derfor, når vi har så stor en sky av vitner omkring oss, så la oss legge av alt som tynger, og synden som så lett fanger oss inn, og med utholdenhet fullføre det løpet som ligger foran oss, med blikket festet på ham som er troens opphavsmann og fullender, Jesus. For å få den gleden han hadde i vente, holdt han ut på korset uten å bry seg om skammen, og nå har han satt seg på høyre side av Guds trone. Ja, tenk på ham som holdt ut en slik motstand fra syndere, så dere ikke blir trette og motløse.

Dette handler om en sunn kristen livsholdning: I stedet for å fokusere på hvor stor synd er, hvor mindreverdig jeg føler meg, eller

hvor redd jeg er for andre mennesker og Gud – ja, i stedet for å fokusere på alt dette som ligger i ”grøftekanten”, så kan jeg konsentrere meg om det som virkelig er kjernen:

Jesus Kristus har gjennom sin seirende død og oppstandelse frigjort oss fra synden, vist at vi er høyt elsket – og ikke trenger å frykte noe,

hverken nå eller i tiden som kommer. Det er dette som vi kan holde fram for oss selv.

Det du fester blikket på, gir du makt.

TEKST OG FOTO: LARS JOHNSEN

Teekste gosse ”Mikaeli / Mikkelsmesse”

¹⁶Gånka dellie stilli edtjin Daanem veedtjedh jīh dam leejjone-haavtan beelhkedh. Gånka Daanese jeahta: ”Vaajt, dov Jupmele, giem datne iktesth heeveth, datnem gorrede!” ¹⁷Haevtie-raejkien stoere gierkine gaptjin jīh dam tsieglesjin guktie idtji gie maehtieh Daanem viehkietidh. ¹⁸Gånka dellie jījtse slaahtese veedtsi jīh idtji maam byöpmedh goske aerede. Idtji sījhth gie nyjsenæjjide sov gāajkoe bāetedh. Idtji nahkesth gænnah.

¹⁹Gånka aeredslāvnen tjuedtjele jīh leejjone-haavtan skādta. ²⁰Gosse dahkoe bāata, Daanese asvesne tjāårve: ”Daane, jielije Jupmele gaagkije! Mejtie dov Jupmele giem iktesth heeveth, datnem leejjoni jstie gorredamme?” ²¹Daane vaestede: ”Gånka datne edtjh ihkuvasse jieledh! ²²Mov Jupmele eengkelem seedti jīh leejjoni njaelmide daahpi guktie idtjin mannem haavresth juktie skātoht leam; jīh dutnjen im Leah maam bāajhtode dorjeme.”

Daanen gærja 6. kaapitelistie / Daniel 6, 16-22

Doelhke Vaino Persson tuhtjie luste jarkoestidh. Altese baernie Jeremias Persson Fjällman dâerede gosse tijdtjebe tjâanghose vualka. Numhtie jijnjem leara.

Barkoes doelhkestidh

Vaino Persson daelie aalkeme âarjelsaemien doelhkine barkedh.

Vaino Persson daelie doelhkine barkeminie. Skuvlesne göökte jaepieh jïh dellie doelhkeste gosse tjâanghose.

– Manne tuhtjem luste doelhkestidh. Gosse jarkosteminie, dellie daerpies skâajhtehke leam. Tjoerem spaajhte ussjedidh jïh dallah soptsestidh, Vaino sâârne.

VARKI USSJEDE

Jeenjemesh dellie doelhke maahta lohkedh dam maam

edtdja jarkoestidh, âvtelen tjâanghose vualka. Dellie maahta raeffesne gâetesne tjahkasjidh jïh ussjedidh guktie edtdja jarkoestidh. Muvhtene badth ij naan tjaalegem âadtjoeh.

Gosse doelhke barkeminie, dellie bielie-skâehpesne tjahkesje goltele gosse gie-akt hâåle jïh dallah jarkoste dam maam gâvla. Barkoes sjædta gosse ij hâåloje guktie voestegh tjaaleme. Dellie doelhke tjuara dallah sjiehtesjidh.

Dan gjïren Vaino Trâantese bööti. Desnie stoerre tjâanghose dejtie gie âarjelsaemien

ööhpehtimmesne. Vaino göökte biejjieh jarkoesti.

– Idtdjim âadtjoeh daejredh maam edtdjim doelhkestidh aerebe goh dahkoe böötim. Dellie barkoes lea. Daelie mov âej-

jieh saejriedieh, Vaino jehta jïh mojjehte gosse minngemes biejjie nâhkeme.

TEEKSTE JÏH GUVVIE: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Vaino Persson er nytdannet sørsamisk tolk. Hun forteller om utfordringene og gledene med å tolke i ulike sammenhenger. Som oftest kan hun forberede seg hjemme i forkant av jobbene. Denne våren kom hun til den sørsa-

miske opplæringskonferansen i Trondheim. Hun hadde ikke fått tilsendt noe i forkant av konferansen og måtte dermed ta alt på sparket. Dermed var tolken rimelig sliten etter to lange dager i tolkeburet.